

MARKO DRAGIĆ
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Radovanova 13, HR – 21000 Split
mdragic@ffst.hr

IRUDICA U HRVATSKOME FOLKLORU

Tko bi htio potpuno upoznati, bez ostataka, čitavo etnografsko blago Hrvata, tj. sav život i kulturne tvorbe, trebao bi gledati, slušati, razglabati i pronicati gotovo bez kraja i konca na selu svaku pojedinost, svaku pojavu, i najsitniju i najkrupniju – od oračeva uzvika volovima do najosjećajnijih stihova narodne poezije i epskih pjesama s tisućama stihova (...) od uobičajenih svakodnevnih seljačkih pozdrava do isprepletenog dugotrajnog svadbenog običaja (...)

Milovan Gavazzi

Na proslavi rođendana Heroda Antipe Herodijadina kćerka zanosno je plesala te joj je Herod obećao ispuniti svaku želju, makar i ako zatraži polovicu kraljevstva. Nakon plesa Herodijadina kćerka pitala je majku za savjet što će zatražiti od Heroda, a majka joj je rekla da traži glavu Ivana Krstitelja na pladnju. Ona je to i zatražila od Heroda koji joj je ispunio želju. Herodijada i njezina kćerka krive su za smrt Ivana Krstitelja. Stoga su one u folkloru Hrvata demonska bića. U hrvatskoj se tradiciji Herodijada naziva Poganica, a njezina kćerka Irudica. Po narodnome vjerovanju, Irudica predvodi olujno nevrijeme praćeno jakim grmljavinom, a njezina majka Poganica, sakrivena u oblaku, krije ju da ne bude pogođena. Nekoć su Hrvati bajali protiv Irudice. Nekadašnje su basme kristijanizirane te se i u naše vrijeme izgovaraju kad grmi i sijeja kako bi se ljudi i njihovo imanje zaštitili od Irudice.

U radu se navodi i multidisciplinarno interpretira tridesetak primjera koji su rezultat višegodišnjega terenskog istraživanja autora i njegovih studenata. Najviše je primjera izvorno na terenu snimljeno od 1997. do 2016. godine u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

KLJUČNE RIJEČI: *Herodijada, sv. Ivan Krstitelj, olujno nevrijeme, basme, molitve*

UVOD

Irudica je hrvatski naziv za Herodijadinu kćerku. Njezinu majku Hrvati nazivaju Poganicom, a tetrarh Herod u hrvatskoj tradicijskoj kulturi naziva se Irudom. U folkloru Hrvata Irudica je demonsko biće koje, po narodnome vjerovanju, predvodi olujno nevrijeme praćeno jakim grmljavinom. Nekoć su Hrvati bajali protiv Irudice. Arhetipske su basme kristijanizirane te se i u naše vrijeme izgovaraju kada

grmi i sijeva kako bi se ljudi i njihovo imanje zaštitili od Irudice. Značajan broj tih basmi može se promatrati kao molitve.

Antun Ilija Carić 1897. objavio je rad "Rudica, kćer Poganice. Narodno vjerovanje na otocima Hvaru i Braču". Frano Ivanišević u monografiji *Poljica, narodni život i običaji* (1906.) navodi da narod u Poljicima vjeruje da sv. Ilija gromovima puca na Irudicu (đavlinom) kako bi je smaknuo (Ivanišević 1987: 555). Isto vjerovanje u Hercegovini navodi Jerko Suton 1968. godine u svojem diplomskom radu *Vjerski život i običaji Zapadne Hercegovine*. Danka Ivić 1986. u svojem radu "Bajalice i bajanja kao dio etnotvorevine u Brotnju" navodi basmu protiv Irudice.

Ipak, u folkloristici Hrvata iznimno su nedostatno istražena demonska bića Irudica i Poganica. Stoga se u ovome radu navodi i multidisciplinarno interpretira tridesetak primjera koji su rezultat višegodišnjega terenskog istraživanja autora i njegovih studenata. Najviše je primjera izvorno na terenu snimljeno od 1997. do 2016. godine u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

Pored terensko-istraživačkoga rada u ovome se radu koriste metode analize, deskripcije, komparacije i sinteze. Analize vjerovanja o Irudici te basme protiv nje zahtijevaju multidisciplinarni pristup.

Herod i Herodijada spominju se u evanđeljima te se sukladno tome analiziraju u biblijskome kontekstu. Istraživanje se temelji na analizi autorovih terenskih zapisa te malobrojnoj publiciranoj građi u monografijama, radovima u znanstvenoj periodici i zbornicima radova. Prikupljena građa interpretira se strukturnom analizom, osobito antropološkim i etnološkim argumentima. Metoda komparativne analize koristi se za uspoređivanje prikupljene građe. Metodom sinteze navode se glavne značajke vjerovanja o Irudici i Poganici te basmi i molitvi protiv njih.

BIBLIJSKI KONTEKST

Irud (Irudan) u tradiciji Hrvata kralj je Herod Antipa. Po Markovu evanđelju Herod je bio kralj (Mk 6,14–29), a po Lukinu evanđelju bio je tetarh (Lk 9,7–9). Herod je 4. godine pr. Kr. naslijedio oca Heroda Velikoga i do 39. godine vladao Galilejom i Perejom, četvrtinom očeva carstva.

Po predaji sveti Ivan Krstitelj i Herod bili su prijatelji. O tome svjedoči Markovo evanđelje: (20) jer se Herod bojao Ivana; znao je da je on čovjek pravedan i svet pa ga je štutio. I kad god bi ga slušao, uvelike bi se zburnio, a rado ga je slušao.

Kada je Herod za ženu uzeo ženu svoga polubrata Heroda Filipa Herodijadu, sveti Ivan ga je ukorio. Tada je Herod svetoga Ivana utamničio:

(1) U ono vrijeme doču Herod tetarh za Isusa (2) pa reče svojim slugama: "To je Ivan Krstitelj! On uskrsnu od mrtvih i zato čudesne sile djeluju u njemu." (3) Herod doista bijaše uhitio Ivana te ga svezana bacio u tamnicu zbog Herodijade, žene brata svoga Filipa. (4) Jer Ivan mu govoraše: "Ne smiješ je imati!" (5) Htjede ga ubiti, ali se bojao naroda jer su ga smatrali prorokom. (Mt 14,1–12) (usp. Mk 6,14–29; Lk 9,7–9)

U evanđeljima opisuje se propovijedanje Ivana Krstitelja i Herodovo utamničenje Ivana Krstitelja:

(3) Petnaeste godine vladanja cara Tiberija, dok je upravitelj Judeje bio Poncije Pilat, tetrarh Galileje Herod, a njegov brat Filip tetrarh Itureje i zemlje trahonitidske, i Lizanije tetrarh Abilene, (2) za velikog svećenika Ane i Kajfe, dođe riječ Božja Ivanu, sinu Zaharijinu, u pustinji. (3) On obiđe svu okolicu jordansku propovijedajući obraćeničko krštenje na otpuštenje grijeha (4) kao što je pisano u Knjizi besjeda Izaije proroka: *Glas više u pustinji: Pripravite put Gospodinu, poravnite mu staze!* (5) *Svaka dolina neka se ispuni, svaka gora i brežuljak neka se slegne! Što je krivudavo, neka se izravna, a hrapavi putovi neka se izglate!* (6) *I svako će tijelo vidjeti spasenje Božje.* (7) Govoraše dakle mnoštvu koje je dolazilo da se krsti: "Leglo gujinje! Tko vas samo upozori da bježite od skore srdžbe? (8) Donosite dakle plodove dostojne obraćenja. I nemojte početi u sebi govoriti: 'Imamo oca Abrahama!' Jer, kažem vam: Bog iz ovog kamenja može podići djecu Abrahamovu. (9) Već je sjekira položena na korijen stablima: svako dakle stablo koje ne donosi dobra roda siječe se i u oganj baca." (10) Pitalo ga mnoštvo: "Što nam je dakle činiti?" (11) On im odgovaraše: "Tko ima dvije haljine, neka podijeli s onim koji nema. U koga ima hrane, neka učini isto tako." (12) Dođoše krstiti se i carinici pa ga pitahu: "Učitelju, što nam je činiti?" (13) Reče im: "Ne utjerujte više nego što vam je određeno." (14) Pitahu ga i vojnici: "A nama, što je nama činiti?" I reče im: "Nikome ne činite nasilja, nikoga krivo ne prijavljujte i budite zadovoljni svojom plaćom." (15) Narod bijaše u iščekivanju i svi se u srcu pitahu o Ivanu nije li on možda Krist. (16) Zato im Ivan svima reče: "Ja vas, istina, vodom krstim. Ali dolazi jači od mene. Ja nisam dostojan odriješiti mu remenje na obući. On će vas krstiti Duhom Svetim i ognjem. (17) U ruci mu vijača da pročisti gumno svoje i sabere žito u žitnicu svoju, a pljevu će spaliti ognjem neugasivim." (18) I mnogim je drugim pobudama Ivan narodu navješćivao evanđelje. (19) A Heroda je tetrarha Ivan prekorio zbog Herodijade, žene njegova brata i zbog svih njegovih zlodjela. (20) Svemu tome nadoda Herod još i ovo: zatvori Ivana u tamnicu. (Mt 3,1-12; Mk 1,1-8; Iv 1,19-28)

Na proslavi Herodova rođendana plesala je Herodijadina kćerka iz prvoga braka. Zadivila je Heroda i on joj je obećao ispuniti želju. Nakon plesa Herodijadina kćerka pitala je majku za savjet što će zatražiti od Heroda, a ona joj je rekla da traži glavu Ivana Krstitelja na pladnju. Ona je to i zatražila od Heroda koji joj je ispunio želju. To narodno pripovijedanje biblijske je provenijencije:

(6) Na Herodov rođendan zaplesala kći Herodijadina pred svima i svidje se Herodu. (7) Zato se zakle dati joj što god zaište. (8) A ona nagovorena od matere: "Daj mi, reče, ovdje na pladnju glavu Ivana Krstitelja." (9) Ražalosti se kralj, ali zbog zakletve i sustolnika zapovjedi da se daje. (10) Posla odrubiti glavu Ivanu u tamnici. (11) I doniješe glavu njegovu na pladnju, dadoše djevojci, a ona je odnije materi. (12) A učenici njegovi dođu, uzmu njegovo tijelo i pokopaju ga pa odu i jave Isusu. (Mt 14,1-12) (usp. Mk 6,14-29; Lk 9,7-9)

U Markovu evanđelju zapisano je:

(21) I dođe zgodan dan kad Herod o svom rođendanu priredi gozbu svojim velikašima, časnicima i prvacima galilejskim. (22) Uđe kći Herodijadina i zaplesa. Svidje se Herodu i sustolnicima. Kralj reče djevojci: "Zaišti od mene što god hoćeš i dat ću ti!" (23) I zakle joj se: "Što god zaišteš od mene, dat ću ti, *pa bilo to i pol mojega kraljevstva.*" (24) Ona iziđe pa će svojoj materi: "Što da zaištem?" A ona će: "Glavu Ivana Krstitelja!" (25) I odmah žurno uđe kralju te zaište: "Hoću da mi odmah dadeš na pladnju glavu Ivana Krstitelja!" (26) Ožalosti se kralj, ali zbog zakletve i sustolnika na htjede je odbiti. (27) Kralj odmah posla krvnika i naredi da donese glavu Ivanovu. On ode, odrubi mu glavu u tamnici, (28) donese je na pladnju i dade je djevojci, a djevojka materi. (29) Kad za to dočuse Ivanovi učenici, dođu, uzmu njegovo tijelo i polože ga u grob. (Mk 6,14–29) (usp. Mt 14,1–12; Lk 9,7–9; Lk 3,19–20)

Prema Markovu, Matejevu i Ivanovu evanđelju navodi se da je Herod Ivana Krstitelja utamničio petnaeste godine vladavine cara Tiberija koji je na prijestolje stupio 14. godine i vladao do 37. godine. Prema tome, nedvojbeno je da je Ivan Krstitelj pogubljen 29. kolovoza 29. godine. Toga dana Katolička Crkva slavi blagdan Ivana Glavosijeka.

Temeljem navedenoga Hrvati Herodijadu nazivaju Poganicom, a njezinu kćerku Irudicom te ih smatraju demonskim bićima. O njima se i u naše vrijeme pripovijeda, protiv njih se još ponegdje baja, ali se i moli Bogu da ih se zaštiti od Irudice.¹

RUDICA I POGANICA U HVARSKOME I BRAČKOME FOLKLORU KONCEM 19. STOLJEĆA

Antun Ilija Carić 1897. objavio je rad "Rudica, kćer Poganice. Narodno vjerovanje na otocima Hvaru i Braču" u kojemu piše da na Hvaru i Braču "čvrsto vjeruju, da je zlokobna Rudica bila kćerka nekog kršćanskog kralja, koji je imao ženu poganku i s toga da se zvala Poganica". Dok je vladao taj kralj, živio je sv. Ivan Krstitelj. Pogani nisu mogli vidjeti ni podnijeti sv. Ivana te su ga uhvatili i bacili ga u kraljevu tamnicu. Kralj ih je odvrćao od toga, ali, ne želeći izgubiti njihovu pokornost, popustio je.

Dok je sv. Ivan bio u tamnici, zaručila se Rudica. Otac joj se zakleo carskom riječju da na dan vjenčanja zatraži od njega što god hoće i da će joj dati, pa makar to bilo i pola kraljevstva. Kada se primicalo vjenčanje, majka Poganica nagovarala je Rudicu da prije vjenčanja traži da joj na tanjuru daruju odsječenu glavu sv. Ivana Krstitelja. Rudica je na to pristala. Na dan vjenčanja otac je

¹ U evanđeljima se ne spominje ime Herodijadine kćeri. Židovski povjesničar Josip Flavije navodi da se zvala Saloma. Na rođendanskoj proslavi Heroda Antipe Saloma je plesala ples sedam velova odbacujući jedan po jedan. Na koncu joj je Herod obećao dati što god poželi. Po savjetu svoje majke Herodijade tražila je glavu sv. Ivana Krstitelja na pladnju. Prema evanđeljima kralj Herod se ražalostio, ali je zbog zakletve naredio da joj donesu glavu sv. Ivana Krstitelja na pladnju. Herodijada je to zahtijevala jer je sv. Ivan upozorio Heroda da ne ženi ženu svoga polubrata Filipa. Heinrich Heine u spjevu *San ljetne noći*, objavljenom 1842. godine, piše da je Herodijada bila zaljubljena u sv. Ivana, ali ju je on odbio. Oscar Wilde u svojoj drami *Saloma* 1891. godine piše da je Saloma bila zaljubljena u sv. Ivana, ali ju je on odbio te mu se ona osvetila.

uzaludno nastojao odvratiti Rudicu. Tako je sv. Ivanu Krstitelju odsječena glava i prikazana Rudici na tanjuru.

Otočani vjeruju da je Bog onoga trenutka, kad je rukom dotaknula glavu Ivanovu, pustio da u nju udari velika sila gromova koji su je ponijeli "u svijet i da se od onda uvijek skita tamo amo, od mjesta do mjesta, od praga do praga, pitajući za zaklonište, ali nitko pametan ne će da joj ga dade, jer gromovi uvijek u nju pucaju. Imade žena, koje će ti se zakleti na što hoćeš, da je vidješe i da njezino tijelo naliči zbog množine gromova na rešetno." (Carić 1897: 330–332)

Otočani također vjeruju da se ne smije mljeti pšenica kada grmi jer tada se Rudica najlakše može uvući u kuću, a gdje god se ona nalazi uvijek udaraju gromovi.

Na Hvaru i Braču Rudicu progone:

*Biži, biži, Rudica,
Mater ti je Poganica,
Od Boga prokleta,
Od svetog Ivana sapeta
Križ ide po nebu,
Za njim Diva Marija;
Sinka svoga molila:
Učin', sinko, pravo.
Bog je dao svetom Petru ključe,
Da otvori Višnji raj,
A u raj u veselo,
A u paklu teselo.
Biži, biži, Rudica i t. d.*

To tjeranje Rudice valjalo je neprestano ponavljati jer se vjerovalo da se ona, kada bi to čula, ne bi približavala jer bi mislila da su je otkrili. Znajući da je ne će primiti, brzo bi odmah na drugim vratima tražila zaklonište, jer su gromovi brzi.

Carić nadalje navodi: "Veli se: 'Od svetog Ivana sapeta', jer je on, osim kazne, što je od Boga stiže, dade od đavola sapeti, da tako sapeta luta po svijetu. Prošle godine, baš u dan, kada se u kalendaru slavi Odsječenje glave sv. Ivana Krstitelja, potukao je na Braču silni grad vinograde. Neki nikako ne će da izbiju iz glave, da se Rudica nije tada desila na otoku, jer Bog pusti na nju gromove, a grad obično pada, kada grmi i gromovi pucaju. Na otoku Hvaru opazismo, da svaki put kada grmi, zapale na jednom tanjuru blagoslovljena lišća od masline, javora, palme i t. d., ali - vele -, da je najbolje zapaliti 'rute', jer da Rudica ne može podnijeti njezinog mirisa." (Carić 1897: 330–332)

Poganica je za Otočane, također, neka vrsta zloduha. Međutim, ona je nevidljiva i kada grmi, zavijena u oblaku leti po zraku uzaludno odvrćajući gromove da ne udare u Rudicu.

Neki vjeruju da bi se Bog smilovao Rudici kada bi tko mogao ubiti Poganicu jer bi tada njezino mjesto sakrio u oblak. Oblak, u kojemu stoji sakrivena Poganica,

po nekima je crn i svršava jednom kukom koji je zapravo njezina glava. Oblak je na stranama malo izbočen, a puk vjeruje da su to ruke Poganice. Na donjoj strani oblak je također malo izbočen, a narod pripovijeda da su joj to noge. Vjerovalo se da tko hoće ubiti Poganicu mora u jutro u dan sv. Ivana Krstitelja ugledati oblak na kojemu je Poganica pa pucati u nju iz trumbuna, ali umjesto olova mora metnuti krugljicu od blagoslovljena voska. Tako se nekoć pucalo i u vještice. Neki su mislili da bi Poganicu najlakše ubio onaj koji je u smrtnome grijehu jer se ona, kao grijешna duša, najviše voli prikazivati takvima u obliku opisanoga oblaka.

Narodno je vjerovanje bilo da je Poganica uvijek blizu Rudice te je najbolje češće se prekriziti i govoriti:

*Poganica, Poganica,
Velika grisnica,
V ariji² stoji,
A Boga se ne boji.
Sram te bilo Poganice,
Grisna majko Irudice:
Bog te ne će ni u paklu ni u raj,
Ča učini Karstitej 'vanu!
Biž', sakrij se, grisna ženo.
Biž', uteći, tavana ženo;
Ne kaži se dobroj dići,
Ni mladiću ni divici! (Carić 1897: 330–332)*

Na Braču je sačuvano vjerovanje da se za nevremena i grmljavine u oblacima tuku vještice glagovim kolcima, osobito Rudica i Poganica.³

SUVREMENI ZAPISI BASMI I MOLITVI PROTIV IRUDICE

U folkloru Hrvata Irudica je demonsko biće koje predvodi olujno nevrijeme. Stoga je narod nekoć bajao, a pokatkad još uvijek baja i moli, protiv Irudice. Basme protiv Irudice i drugih demonskih bića u folkloru Hrvata kristijanizirane su. Mnoge od tih basmi mogu se promatrati kao molitve. U basmama i molitvama nalazi se motiv kukurijekanja pijetlova. Narodno je vjerovanje da s prvim kukurijekanjem pijetlova nestaju sva demonska bića. U kršćanstvu pijetao simbolizira budnost i pripravnost. U kršćanskoj ikonografiji pijetao stoji pored sv. Petra i podsjeća na njegovu izdaju i kajanje i u tom smislu simbolizira i Kristovu muku. Pijetao se prikazuje i pored sv. Petra dok plače. Tako pijetao opominje glavu Crkve sv. Petra da suzama opere grijeh. (Badurina 1990: 459)

Narod Irudicu, također, tjera tamo gdje pas ne laje. U kršćanstvu pas simbolizira budnost i pripravnost.

² Arija – zrak.

³ Brač, 2009. godine.

U žepačkom kraju u Bosni i Hercegovini narod u basmama spominje i Irudičinu sestricu – Prokletnicu.⁴

U drugim krajevima u folkloru Hrvata Irudica je demonsko biće koje je krivo za smrt sv. Ivana Krstitelja te je stoga sv. Ilija progoni i udara munjama od kojih je sva isprobijana. Ona u obliku mačke bježi svijetom jer je još nijedan grom nije udario (već munje), a kad je udari grom, ubit će je. Prije njega sv. Ilija će se boriti protiv Antikrsta i Antikrst će ga ubiti. Sv. Ilija će oživjeti i ubiti Antikrsta i bit će kraj svemu i Strašni sud. (Suton 1968: 119–120)

U Poljicima se vjeruje da je Irudica ženetina zla duha koja se skita po oblacima kad su nevere. Mjesto u koje ona padne, cijelo krupa potuče. Bog je prokleo Irudicu i svaki grom koji puca u Irudicu.⁵

U kristijaniziranim basmama Irudica se bajanjem tjera: "Dje sveti Ilija gromove odgoni, / dje čedo ne plače, / dje pivci ne pjevaju, / dje ždripci ne ržu, / dje se Bogu ne moli. (...) po visokim planinam', / po morskim dubinam', / gdje zvona ne zvone".

Velik je broj basmi kojima se bajalo protiv oluje i drugih vremenskih nepogoda. Sadržaj je tih basmi kristijaniziran. Izgovarale su ih domaćice, domaćini, pastiri, putnici, težaci, držeći križ ili krunicu okrenutu prema mjestu odakle nevjere dolazi. Hrvatske su basme komponirane vjerskim lirskim slikama, npr.: križ ide po nebu, za njim Djeva Marija sinka molila da sv. Petru ključeve dadne da otvori sveti raj gdje anđeli igraju, gdje dječica bacaju; Djeva je cvijeće nabrala i njime polje prekrila i dr.:

*Gre križ po nebu,
za njim Diva Marija,
Sinku se je molila:
"Daj mi, sinko, onu čast
što si Bogu obeća.
Svetom Petru ključe daj
da otvori sveti raj
di anđeli igraju,
di ditići bacaju."
Nabrala je Diva,
koromačeva cvića,
s kim je polje pokrila
od Zaloga lampa.
Biži, biži, Irudice,
od Boga prokleta,
od svetog Ivana sapeta.*

⁴ Žepče, 2004. godine, Pava Jozinović (rođ. 1924. g.).

⁵ Antonia Perica, 2011., Poljica.

*Bog proklinje,
sveti Ivan sapinje.
Di te sveti Ivan dostigne,
tu ti glavu okine.⁶*

U navedenoj molitvi Djevica Marija nabrala je komoračeva cvijeća kojim je polje prekrila. U hrvatskoj tradicijskoj kulturi komorač ima apotropejsku funkciju. Njime se tjeraju demonska bića.

Ljudi su u Podstrani kod Splita vjerovali da se, kada grmi, ispod oblaka sakupe zle sile i zato su izgovarali molitvu:

*Ide križ po nebu,
za njim Djeva Marija,
svoga sinka molila:
"Ajde, sinko, tamo u raj,
svetom Petru ključe daj,
da izvadi svilen pas,
da ga baci pod oblak:
di 'no bole boluju,
di anđeli igraju!"
Biži Irud i Irudica,
mater ti je poganica,
od Boga prokleta,
svetog Ivana čavlim sapeta,
Bog je proklinje,
sveti Ivan čavlim sapinje.⁷*

Dok se u većini molitava govori da je Irudica sapeta krvi svetoga Ivana, u prethodnoj molitvi Irudicu Bog proklinje, a sv. Ivan čavlina sapinje. Čavli u kršćanstvu simboliziraju muku jer je njima Isus bio prikovan na križ. Na starijim raspelima prikazuju se četiri čavla po jedan u svakoj nozi i ruci Isusa Krista. Češće se prikazuju tri čavla jer su jednim čavlom bile prikovane obje noge (Badurina 1990: 187).

U širokobriješkim molitvama koje kazivačice i danas kazuju sveti Ilija odgoni gromove čak daleko u Indiju, zemlju neznanu, "dje se Bogu ne moli, dje brat sestru uzimlje, dje pjevac ne pjeva...". U širokobriješkom kraju Irudica je prokleta, svetog Ive krvi sapeta, te se tjera u planinu: "di se mise ne govore, / di zvonce ne zveči, / di Gospa ne kleči, / di Isus muku ne trpi":

*Irudice ti prokleta,
svetog Ive krvi sapeta!*

⁶ Slatine, 2004., Marica Mauko (rođ. 1935. god.).

⁷ Podstrana kod Splita, 2005. godine, Blaženka Brajčić (djev. Perišić, rođ. 1922. god.).

*Biži, Irudice, u planinu,
di se mise ne govore,
di zvonce ne zveči,
di Gospa ne kleči,
di Isus muku ne trpi.*⁸

Tradicijska molitva protiv grmljavinskoga nevremena sačuvala se i u Grabovoj Dragi kod Širokoga Brijega:

*Bija križ priko neba,
spod njim je Divica i pravica.
Biži, biži, Izrodica
majka ti je Poganica,
sestra ti je Otrovnica,
od Boga prokleta,
svetog Ivana krvi sapeta.*⁹

Hrvatska tradicijska kultura iznimno je bogata i često raznovrsna u susjednim selima. Raznovrsnost se ogleda i u leksiku. U navedenoj molitvi Irudica se naziva izrodicom.

U mostarskome selu Podgorju, Irudica se tjera tamo gdje pijetao ne pjeva, gdje čedo ne plače, gdje vol ne buče, gdje pas ne laje:

*Biži, biži, Irudice,
majka ti je Poganica,
od Boga prokleta,
od svetog Ilije razapeta.
Biži, biži, Irudice,
u goru:
đe no pivac ne piva,
đe no čedo ne plače,
đe no voko¹⁰ ne buče,
đe se zvono ne čuje,
đe no čuko¹¹ ne laje,
đe se Bog ne spominje.
Biži, biži Irudice,
majka ti je Poganicod Boga prokleta,
od svetog Ilije razapeta.*¹²

⁸ Široki Brijeg, 2006., Drina Marušić (djev. Mandić, rođ. 1953. u Širokom Brijegu).

⁹ Mostar, 2008. Godine, Veronika Bošnjak, djev. Bošnjak, rođ. 1920. godine u Grabovoj Dragi.

¹⁰ Voko – vol.

¹¹ Čuko – pas.

¹² Podgorje kod Mostara, 2010., Ruža Šetka, rođena 1928. god.

Crkvena zvona su se prvi put počela upotrebljavati u Kampaniji potkraj šestoga stoljeća. Prvotna im je namjena bila sazivanje svećenika, a od sedmoga stoljeća i vjernika na molitvu. U narodnom vjerovanju zvona simboliziraju magijsku moć tjeranja demonskih sila (Badurina 1990: 331–332).

U Ričicama kod Imotskoga tradicionalno se protiv grmljavinskoga nevremena molilo:

*Faljen Isus i Marija,
sveti Pero i Andrija
i Ilija ognjeni
koji grome odgoni.
Sveta Jele Križarica
koja drži ključe od gradova
i brani nas od gromova.
Biži, biži, Irudice,
majka ti je poganica,
od Boga prokleta
od svetog Ive sapeta.*¹³

U navedenoj molitvi puk se obraćao svetomu Petru, svetomu Andriji, svetomu Iliji ognjenom i svetoj Jeleni Križarici¹⁴.

U Podbablju kod Imotskoga sačuvana je molitva:

*Priko neba križ i greda,
za njen djeva Marija,
svom se sinu molila:
"Daj mi sine onu rič,
koju ti je Bog da,
sveti Pere ključe da,
da otvoriš svitli raj,
da vila ne viluje,
da bal ne baluje!"
Biži, biži, Irudica,
mater ti je poganica,*

¹³ Ričice, 2010. godine, Pava Parlov rođena 1935. godine u Ričicama.

¹⁴ Sveta Jelena Križarica, majka cara Konstantina Velikoga, obratila se na kršćanstvo i u osamdesetoj godini uputila se u Jeruzalem i na Kalvariju kako bi ondje izvela mnoga iskopavanja tražeći križ na kojemu je Isus Krist bio razapet. Pronašla je tri križa i odvojen natpis "Isus Nazarećanin, kralj židovski". Želeći utvrditi na kojemu je križu Krist bio razapet, dovela je nekoga teškog bolesnika i dala ga položiti na svaki od tri pronađena križa. Čim je bolesnik dodirnuo Kristov križ, odmah je ozdravio. Pri daljnjim iskopavanjima Jelena je pronašla i čavle kojima je Krist bio prikovan na križ. Čavli su zasjali poput zlata. Dva je čavla darovala svome sinu Konstantinu koji je od jednoga učinio znamen na svome konju, a od drugoga je načinio znamen na svojoj kacigi. U ikonografiji se Jelena prikazuje s kraljevskom krunom na glavi, a u ruci pridržava Kristov križ. Uz to nosi čavle i čekić. Pokatkada se prikazuje s maketom Svetoga groba, ali često pridržavaju križ anđeli koji joj se u snu ukazuju. (Badurina 1990: 296)

*od Boga prokleta,
od svetoga Ivana
Krstitelja sapeta.*¹⁵

U Prološču kod Imotskoga sačuvala se u pamćenju molitva sv. Iliji ognjenom koji gromove odgoni:

*Sveti Ilija ognjeni,
koji grome odgoniš,
goni grome od nas,
na bedeme visoke,
na ledine široke,
dino pivac ne piva,
dino čedo ne plače,
tu je tica Irudica,
majka joj je prokletnica,
od Boga prokleta,
svetog Ivana krvi propeta!
Biž, Irude, od nas
Isus Krist je kod nas.
Amen.*¹⁶

Za razliku od skoro svih molitava u kojima se odgoni Irudica, u navedenoj se tjera Irud jer je Isus Krist kod nas.

U trogirskome kraju Irudica se molitvama tjera jer je od Boga prokleta / od Isusa razapeta:

*Biži, biži, Irudica,
mater ti je Poganica,
od Boga prokleta
od Isusa razapeta.
Progna je Bog
i sveti Ivan
u dubine duboke,
u visine visoke,
di pivci ne pivaju,
di se Bog ne moli
i di se sveto ime
Isusovo ne spominje.*¹⁷

¹⁵ Podbablje, 2010., Dinka Čapin, zvana Kosa, djev. Kujundžić, rođena 1937. god.

¹⁶ Imotski, 2014. godine.

¹⁷ Drvenik Veliki, 2008., Neda Rušinović, djev. Vulas, rođ. 1924. godine.

Kada bi grmjelo i sijevalo, u Hercegovini bi se prekrizilo i izgovaralo:

*Križ za križom po nebu,
za njim Diva Marija,
svoga sina molila.
Isus Peri ključe da,
da viline ne balaju,
da anđeli poigraju.
Sačuvaj nas sveti Ilija.*

Na koncu bi se prekrizilo. (Ivić 1986: 152)

U navedenoj molitvi (i mnogim drugima) Isus je sv. Petru ključeve dao. Ključ u kršćanskoj tradiciji simbolizira sv. Petra. Prema Matejevu evanđelju (16, 19) Isus je rekao Petru: "Tebi ću dati ključeve kraljevstva nebeskog, pa što god svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebesima...". Zato se sv. Petar smatra nebeskim vratarom. (Badurina 1990: 331–332.)

Kada se na području Žepča (u Bosni i Hercegovini) sprema oluja ili kakvo drugo nevrijeme, uz škropljenje svetom vodom izgovara se:

*Križi, križi priko neba,
za njim' Djeva i Djevica
i nedilja okrunjena.
Petar ključe daje
da anđeli igraju.
Biži, biži, Irudice,
majka ti je poganica,
a sestrice, Prokletnica;
svetog Ilije sapetica.
Sveti Ilija ognjeni
koji grome odgoni.¹⁸*

Višestruke su interferencije usmene i pisane književnosti. Jedni su zapisivali usmeno-književne primjere i inkorporirali ih u svoja djela, drugi su se nadahnjivali usmenom književnošću i tako stvarali djela trajne umjetničke vrijednosti, treći su pisali po uzoru na usmenu književnost, četvrti su izvorno zapisivali usmeno-književne primjere. (v. Kekez 1986) Među potonjim je književnik i akademik Veselko Koroman koji je od svoje majke zapisao:

*Krišta,¹⁹ krišta po nebu,
za njom Diva Marija,
svoga sina molila*

¹⁸ Žepče, 2004. godine, Pava Jozinović (rođ. 1924. g.).

¹⁹ Krišta – krijesnica, munja.

da učini pelin-prah.
 Bog joj pelin-ključe da'
 da otvori svitli raj,
 da veleni²⁰ ne balaju,²¹
 da anđeli poigraju.
 Biži, biži, Irudice,
 majka ti je Poganica,
 sestra ti je Otrovnica,
 Od Boga prokleta,
 Od svetog Ilije sapeta.
 Sveti Ilija ognjeni
 koji grome odgoni,
 goni grome do pozle²² gore,
 gdje zvonce ne zveči,
 gdje Gospa ne kleči,
 di Božji pivci ne pivaju,
 di no nema samo drvo i kamen.²³

Kroz minula vremena ta se molitva modificirala:

Križ, križ kristeljice
 za njim, Djevo Marijo,
 moli sina Gospodina
 da učini pelim prah
 svetom Peri ključe daj
 da otvori svitli raj
 da anđeli poigraju,
 da vedra neba ne balaju.
 Biži, biži, Irudica,
 majka ti je Poganica,
 seka ti je Otrovnica,
 od Boga je prokleta,
 od svetog Ive sapeta,
 sveti Ivo goni grome
 kroz zla gore
 di zvonce ne zveči,
 di Gospa ne kleči,

²⁰ Veleni – vilenjaci, zli duhovi.

²¹ Balaju – plešu, vitlaju, skaču.

²² Pozle – zla, ukleta.

²³ Gornji Radišići kod Ljubuškoga, 1996., Matija Koroman (djev. Kraljević, 1908. – 1997.).

*di Isus muku ne trpi,
di Božji pivac ne piva.
Amen!*²⁴

U fojničkome, kiseljačkome i kreševskome kraju u Bosni i Hercegovini, uoči Cvjetnice, djeca dijele tisove²⁵ grančice, a dobivaju nešto zauzvrat. Te se grančice na Cvjetnicu blagoslivljaju i čuvaju da bi se zapalile ispred kućnih vrata za vrijeme nevremena.²⁶

Kazivačica iz Širokoga Brijega kazuje kako i sada kada grmi i sijeva moli:

*Biži, biži, Irudica
majka ti je Poganica,
od Boga prokleta,
od svetog Ive krvi sapeta.
Sveti Ilija ognjeni,
gromove odgoni,
čak daleko od mene,
tamo u neke dolove,
di zvonce ne zveči,
di Gospa ne kleči,
di Isus misu ne govori.*²⁷

Kazivačica ističe da navedenu molitvu i sada uvijek moli kada grmi.

U Donjoj Blatnici kod Čitluka u Hercegovini narod Irudicu naziva Irodicom, a njezinu sestru Otrovnicom:

*Bigni, bigni, Irodice
seka ti je Otrovnica
od Boga prokleta,
od svetog Ive krvi sapeta.
Sveta Ana, Isusova majka
Isusa rodila, Isus nas oslobodio
munje, groma i živog ognja.*²⁸

U navedenoj je molitvi zanimljiv imperativ – *bigni*.

²⁴ Studenci kod Ljubuškoga, 2007., Ivan Kraljević, rođen 1931.

²⁵ Tisa je endemska biljka grmastoga oblika. Dugovječna je, a njezino je stablo iznimno čvrsto. U Gorskom kotaru 1999. godine otkrivena je tisa stara 2 000 godina. Zbog dugovječnosti i tvrdoće stabla narod tisi pripisuje magijsku funkciju vjerujući da tisa štiti od demonskih sila. Stoga, primjerice, pravoslavci komadić tisovine ušivaju u odjeću ili ga nose oko vrata u obliku križića. Od tisova su se drveta pravile ogrlice, štapovi i žlice.

²⁶ Kiseljak, 2007. godine kazao fra Ivan Pervan (rođ. 1955. g.).

²⁷ Biograci kod Širokoga Brijega, 2009. godine, Kata Bogdan djev. Planinić, rođ. 1937. god.

²⁸ Donja Blatnica, 2008. godine, Ljubica Pinjuh djev. Primorac, rođ. 1956.

U Sinju molitvama tjeraju Irudicu kojoj je majka Poganica te se zazivaju sv. Ilija, sv. Petar i sveta ruža Marija:

*Biži, biži, Irudice,
majka ti je Poganica.
Sveti Petre i Ilija,
koji grome odgrmiš!
Sveta ružo Marijo,
koja Boga rodi,
Ivan ga je krstio!
Krsti Ivane i mene,
kano Boga i sebe!²⁹*

Neke molitve sadrže elemente basme. U Biokovskom Selu molitva protiv Irudice sačuvala je elemente basme:

*Jezuz Isus i Marija,
sveti Petre i Andrija!
Biži, biži, Irudice
od Boga prokleta,
od svetog Ive sapeta!
Pt, ptu! Dalje kurvo,
od moje kuće i moje murve!³⁰*

U molitvi ramskoga puka sveti Pero naziva se Isusovim polubratom:

*Prileti križ priko neba,
za njim Djeva Marija,
svoga sina molila:
"Moli sine polubrata svoga,
Bog će dati svetom Peri ključe,
sveti Pero raj će otvarati,
anđeli će poigrati."
Biži, biži, Irudice
majka ti je Poganica,
Bog je prokleo
sveti Ivo sapeo!³¹*

U Ričicama kod Lokvičića narod vjeruje da je Irudica ženetina zla duha koja se skita po zraku i oblacima kad je *nevera*, grmljavina. Ako padne s oblaka, krupa sve potuče. Negdje se vjeruje i da ju je Bog prokleo, pa da svaki grom puca u nju. Stoga

²⁹ Sinj, 2009., Ana-Marija Arbanas djev. Šabić, rođ. 1930. godine.

³⁰ Biokovsko Selo, 2009., Mara Lovrinčević, rođ. 1936.

³¹ Ustirami u Rami, 2008. god., Delfo Džalto.

se ne smije psovati dok grmi jer se Irudica može skloniti u kuću onoga koji psuje. (Pavić 2007: 29–31)

U Ceri se vjeruje da se zle žene kad umru pretvore u Irudicu te da dolazi kad grmi. Stoga se i sada moli protiv grmljavinskoga nevremena:

*Zdravo, anđele Gabrijele,
po nebu su strile letile,
po moru se vozila galija,
pomoga nas Isus i Marija.
Pazi! Sv. Petar i Nikola ognjeni
koji gromova odgoni
biži, biži, Irudica
od Boga si prokletica
od Ilije gromoćnika
duši našoj pomoćnika!³²*

Kazivači kazuju da protiv nevremena djed pjeva navedenu molitvu.

Vrgorački puk moli sv. Ivana ognjenoga da gromove odagna u puste gore, *gdje zvono ne zveči, gdje pivac ne pjeva*:

*Iru, Iru, Irudice,
majka ti je Poganica,
od Boga prokleta,
od svetoga Ilije sapeta.
U gorici tuli rog,
pomoga nas mili Bog
i Sveti Ivan ognjeni
koji od nas groma odgoni.
Pucaj grome u puste gore,
gdje Gospa ne kleči,
gdje zvono ne zveči,
gdje pivac ne piva,
gdje ljudi ne stanuju.³³*

Također je u nekim obližnjim zaseocima bio običaj da se, za nevremena, iz kuće izbaci sve metalno što bi u njoj bilo jer se mislilo da će tako nevrijeme prestati zajedno s krupom.

U Donjem Selu na Šolti, Irudica se naziva Surudicom i pripovijeda se da je Surudica tražila glavu Ivanovu. Vjeruje se da za vrijeme nevremena Surudica traži glavu Ivanovu. Stoga se u kućama molilo:

³² Gljev kod Sinja 2016. godine Anđa Zebić djev. Maleš, rođ. 1942.

³³ Vrgorac 2010. godine Ljilja Gašpar, djev. Barbir rođ. 1946.

*Križ gre po nebu,
 za njen Diva Marija,
 sinku se je molila:
 "Daj mi sinko onu čast,
 koju si Bogu obeća,
 svetom Petru ključ da,
 da otvori svitli raj,
 di anđeli igraju,
 di ditići balaju."
 Ubrala je Diva,
 sve mrzloga cvića,
 sve je poje pokrilo,
 od zaloga groma,
 od zaloga lampā.
 Biži, biži, Surudice,
 mater ti je Poganica,
 od Boga prokleta,
 svetoga Ivana sapeta.³⁴*

Velik je broj basmi kojima se bajalo protiv oluje i drugih vremenskih nepogoda. Sadržaj je tih basmi, također, kristijaniziran. Izgovarale su ih domaćice, domaćini, pastiri, putnici, težaci, držeći križ ili kronicu okrenutu prema mjestu odakle nevrijeme dolazi.

Hrvatske su molitve protiv nevremena komponirane lirskim slikama, npr.: križ ide po nebu, za njim Djeva Marija sinka molila da sv. Petru ključeve dadne da otvori sveti raj gdje anđeli igraju, gdje dječica bacaju; Djeva je cvijeće nabrala i njime polje prekrila i dr.:

*Gre križ po nebu,
 za njim Diva Marija,
 sinku se je molila:
 "Daj mi, sinko, onu čast
 što si Bogu obeća.
 svetom Petru ključ daj
 da otvori sveti raj
 di anđeli igraju,
 di ditići bacaju."
 Nabrala je Diva
 koromačeva cvića
 s kim je polje pokrila*

³⁴ Donje Selo na Šolti, 2009. Godine, Nediljka Blagaić, rođena 1930. godine.

*od zaloga lampa.
Biži, biži, Irudice,
od Boga prokleta,
od svetog Ivana sapeta.
Bog proklinje,
sveti Ivan sapinje.
Di te sveti Ivan dostigne,
tu ti glavu okine.³⁵*

Sinjani tradicijskom molitvom zazivaju sv. Petra i sv. Iliju koji grome *odgrmi* te svetu ružu Mariju:

*Biži, biži, Irudice,
majka ti je Poganica!
Sveti Petre i Ilija,
koji grome odgrmiš;
sveta ružo Marijo,
koja Boga rodi,
Ivan ga je krstio!
Krsti, Ivane, i mene,
kano Boga i sebe!³⁶*

U petome stihu prethodne molitve puk se obraća ruži Mariji. Rimljani su ružu smatrali znakom pobjede, ponosa i slavodobitne ljubavi. U kršćanstvu crvena ruža simbolizira mučeništvo, a bijela čudorednost. Prema svetome Ambroziju ruža je najprije u zemaljskome raju rasla bez trnja. Nakon grijeha prvih ljudi dobila je trnje i tako podsjeća čovjeka na grijeh. Djevica Marija smatra se ružom bez trnja jer je izuzeta od istočnoga grijeha. Za vrijeme renesanse vijenac ruža predstavlja krunicu "ružarij". (Badurina 1990: 516)

Puk u Drveniku Velikom molio se da Bog i sveti Ivan Irudicu protjeraju u dubine duboke, / u visine visoke, / di pivci ne pivaju, / di se Bog ne moli / i di se sveto ime / Isusovo ne spominje:

*Biži, biži, Irudica,
mater ti je poganica,
od Boga prokleta,
od Isusa razapeta.
Progna je Bog
i sveti Ivan:
u dubine duboke,
u visine visoke,*

³⁵ Slatine, 2004. Godine, Marica Mauko, rođena 1935.g. u Slatinama.

³⁶ Sinj, 2009., Pava Jukić, djev. Šabić, rođ. 1930. godine.

*di pivci ne pivaju,
di se Bog ne moli
i di se sveto ime
Isusovo ne spominje.*³⁷

U Parčiću, kada bi grmjelo i sijevalo, prekrižilo bi se i molilo:

*Biži, biži, Irudica,
majka ti je Poganica.
Od Boga prokleta
od svetog Ivana u krvi sapeta.
Ivanu je osičena glava
na kraljevu dvoru,
na zlatnomu stocu.*³⁸

U navedenoj molitvi navodi se da je Ivanu glava odsječena na kraljevu dvoru. To se dogodilo u Makerontu, mjestu na istočnoj strani Mrtvogoga mora. Arheološki nalazi potvrdili su da se u tome mjestu nalazila kraljeva palača.

U Stocu se protiv velike grmljavine recitira(lo):

*Sjedi Gospa u dočiću,
na svilenu stočiću.
Svoga sina povija,
od nas grome odbija.
Kako Gospa sina povijaše,
tako burno vrijeme ne bijaše.* (Vidi: Dragić 2006: 496)

Navedena molitva drevnoga je postanja.

ZAKLJUČAK

Prema evanđeljima na proslavi rođendana Heroda Antipe Herodijadina kćerka zanosno je plesala te joj je Herod obećao ispuniti svaku želju, makar i ako zatraži polovicu kraljevstva. Nakon plesa Herodijadina kćerka pitala je majku za savjet što će zatražiti od Heroda, a ona joj je rekla da traži glavu Ivana Krstitelja na pladnju. Ona je to i zatražila od Heroda koji joj je ispunio želju. Herodijada i njezina kćerka krive su za smrt Ivana Krstitelja. Nedvojbeno je da je Ivanu Krstitelju glava odrubljena 29. kolovoza 29. godine. Toga dana Katolička Crkva štuje blagdan Glavosijeka Ivana.

U evanđeljima se ne spominje ime Herodijadine kćerke, a u folkloru Hrvata naziva se Irudica. Vjerovanje o Irudici i njezinoj majci u folkloru Hrvata u suglasju je s navedenim evanđeljima. Irudičinu majku Hrvati nazivaju Poganicom jer je ona

³⁷ Iva Meštrović zapisala je 2008. godine u Drveniku Velikom. Neda Rušinović, rođ. Vulas, 1924.

³⁸ Parčić kod Drniša, 2012. Godine, Pendelj, Mara, djev. Bralić, rođ. 1931. u Parčiću.

svoju kćer nagovorila da traži glavu Ivana Krstitelja. U folkloru Hrvata Poganica se krije u oblaku i dok sv. Ilija gromovima tjera Irudicu, Poganica je krije kako ne bi bila pogođena. Rijetko se spominje i Irudičina sestra koju narod naziva Prokletnicom.

U folkloru Hrvata Irudica je zbog počinjenoga zločina demonsko biće koje predvodi olujno nevrijeme. Irudica se razlikuje od drugih demonskih bića jer, po narodnome vjerovanju, demonska bića nestaju u zoru s prvim pijetlovima, a Irudica se pojavljuje u svako doba dana i noći.

Stoga se hrvatski katolički puk od davnina moli Bogu da ga zaštiti od Irudice. U tim molitvama govori se o Irudici koja je krvlju sv. Ivana Krstitelja sapeta, a najčešće se spominju sv. Ilija, sv. Petar, Blažena Djevica Marija. Basmе i molitve navedene i interpretirane u ovome radu imaju iznimnu estetsku i životnu vrijednost, a neke su od njih antologijske. U navedenim i multidisciplinarno interpretiranim molitvama značajno je leksičko blago.

U hrvatskoj folkloristici Irudica se naziva: Rudica (Brač, Hvar), Surudica (Šolta), Irodica (Donja Blatinica kod Čitluka u Hercegovini), Izrodica (Grabova Draga kod Širokoga Brijega). Irudičina majka naziva se Poganicom, Irudičina sestra Prokletnicom, a tetarha Heroda Hrvati nazivaju Irudom.

LITERATURA

Badurina, Anđelko (ur.). 1990. *Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Biblija, Stari i Novi zavjet. 1980. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Carić, Antun Ilija. 1897. "Rudica, kćer Poganice". *Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini* 8, 2: 330–332.

Dragić, Marko. 1997. *Duša tilu besidila: hrvatske pučke molitvene pjesme iz Bosne i Hercegovine*. Baška Voda: Mala nakladna kuća Sveti Jure.

Dragić, Marko. 2006. *Hrvatska usmena književnost Bosne i Hercegovine, lirika, epika, retorika*. Sarajevo: MH u Sarajevu, HKD Napredak Sarajevo.

Dragić, Marko. 2010. "Svijeća u kulturnoj baštini Hrvata". *Crkva u svijetu* 45, 4: 467–488.

Dragić, Marko. 2011. "Basmе u hrvatskoj usmenoj retorici i izvedbi". *Balkański folklor jako kod interkulturowy*, tom 1. Poznań: Wydawnictwo University Adam Mickiewicz: 75–98.

Dragić, Marko. 2014. "Sveti Juraj u tradicijskoj baštini Hrvata". *Croatica et Slavica Iadertina* 9, 1: 269–313.

Ivančević, Radovan. 1990. "Uvod u ikonologiju". *Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost:13–82.

Ivanišević, Frano. 1987. *Poljica, narodni život i običaji*, reprint izdanja JAZU iz 1906. i neobjavljena građa. Split: Književni krug Split.

- Ivić, Danka. 1986. "Bajalice i bajaranja kao dio etnotvorenine u Brotnju". *Hercegovina, časopis za kulturno i istorijsko nasljeđe* 5: 139–166.
- Kekez, Josip. 1986. "Usmena književnost". *Uvod u književnost, IV. poboljšano izdanje*. (ur. Škreb – Stamać). Zagreb: Globus.
- Pavić, Vinko. 2007. "O nadnaravnim bićima". *Župni list Ričice* 7: 29–31.
- Suton, Jerko. 1968. *Vjerski život i običaji Zapadne Hercegovine*, Mostar. (Umnožen rukopis. Primjerak se nalazi u Franjevačkoj knjižnici Mostar, inv. br. 3912, sign. 39.)

IRUDICA IN CROATIAN FOLKLORE

At the celebration of Herod Antipas' birthday, the daughter of Herodias danced enchantingly and Herod promised to fill every wish of hers, even up to half of his kingdom. After the dance the daughter of Herodias asked her mother what she would ask for from Herod and her mother told her to ask for the head of John the Baptist on a platter. She did ask this from Herod who filled her wish. So Herodias and her daughter are to blame for the death of John the Baptist. That is why they are demonic beings in the folkloristics of the Croats. In the Croatian tradition Herodias is called Poganica, and her daughter Irudica. According to the popular belief Irudica brings heavy thunderstorm, while her mother, Poganica, hidden in a cloud, protects her from being struck by lightning. The Croats used to practice sorcery against Irudica. Former incantations have been Christianized so that even in our time they are chanted when it is thundering or lightening in order to protect people and their property from Irudica.

The paper brings and multidisciplinary interprets a score of examples resulting from a years-long research by the author and his students. Most examples were gathered originally in the field in the Republic of Croatia and Bosnia and Herzegovina between 1997 and 2016.

KEY WORDS: *Herodias, St. John the Baptist, stormy weather, incantations*